

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 711.455(497.4Dobrna)(091)

Prejeto: 25. 6. 2014

Marija Počivavšek

dr. zgodovine, muzejska svetnica, Muzej novejšje zgodovine Celje, Prešernova ulica 17, SI-3000 Celje
E-pošta: marija.pocivavsek@mnzc.si

Oaza miru in zdravja. Zdraviliški utrip na Dobrni

IZVLEČEK

K razvoju toplic Dobrna, ki veljajo za najstarejše delujoče termalno zdravilišče v Sloveniji, so pripomogli predvsem ugodni naravni pogoji – klima in termalni vrelc. Termalno vodo so začeli načrtno izkoriščati v začetku 17. stoletja, ko so postavili prvo poslopje, zametek kasnejšega Zdraviliškega doma. Pomembne korake v razvoju toplic so naredili njihovi lastniki – družine Gačnik/Schlungenburg, Dienersperg in Hoyos. Sredi 19. stoletja je toplice kupila štajerska deželna vlada, leta 1908 pa so prešle v državno last. V obdobju prve Jugoslavije je zdravilišče spadalo najprej pod mariborsko oblast, kasneje pa pod Dravsko banovino. Po drugi svetovni vojni se je fenomen množičnega turizma odražal tudi v zdravilišču Dobrna, ki je postalo dostopno širšim slojem prebivalstva.

KLJUČNE BESEDE

Dobrna, zgodovina, terme, toplice, zdravilišče, zdraviliški turizem

ABSTRACT

AN OASIS OF TRANQUILLITY AND HEALTH. DOBRNA'S THERMALISM

The development of the Dobrna thermal spa, which is considered the oldest operating thermal health resort in Slovenia, was largely a result of favourable natural conditions: the climate and thermal springs. The deliberate exploitation of thermal waters began in the early 17th century, with the construction of the first building, which would later become the Health Centre. Important steps in the development of the thermal spa were made by its owners – the families Gačnik/Schlungenburg, Dienersperg and Hoyos. The thermal spa was bought by the Styrian provincial government in the mid-19th century and passed into state ownership in 1908. During the first Yugoslavia, the health resort initially fell under the Maribor's city administration and was later placed under the Drava Banovina. After World War II, the phenomenon of mass tourism was also manifested in the Dobrna health resort, which became accessible to broader strata of society.

KEY WORDS

Dobrna, history, spa, health resort, health tourism

Kopalnice na Dobrni leži kakor Meran v dolini

»Bolni in blede prihajajo iz vseh krajev, zdravi in zadovoljni se zopet vračajo. Prorokujejo nam, da bode kopalnice v prihodnjih sezijah mnogo premajhno (kar je pravzaprav že zdaj) za bolnice, katerim bodo svetovali posecati toplice v Dobrni, kjer so ozdraveli sami. Prehvaliti tudi ne morejo krasote tega kopalnišča, krasnih parkov in modernih zabavalšč ter okolice. Kopalnice v Dobrni leži kakor Meran v dolini, zavarovani proti severu z do 1200 m visokimi gorami, posajenimi z listniki in razširjenimi iglovinastimi gozdovi, a odprti popolnoma proti jugu. Ne poznamo tu ne praha, ne dima, ne vetrov, ne megle. Dežuje redkokdaj in težko bomo pogrešali, kadar se vrnemo zopet v mesta, ta čisti in dišeči, s kisikom in ozonom prenapolnjeni krasni zrak.«¹

Naravni vrelec, obenem pa tudi svež zrak, milo podnebje in rodovitna pokrajina so pripomogli k razvoju in uveljavitvi toplic Dobrna, najstarejšega delujočega slovenskega termalnega zdravilišča. Termalni vrelec so s pridom izkoriščali vsaj že leta 1624,² poznali pa so ga gotovo že prej – urbar gosposčine Neuhaus je Toplice (Töpplitz) navajal že leta 1502,³ v smislu kopalnišča pa leta 1582.⁴

Po Göthovi topografiji je sama vas Dobrna sredi 19. stoletja štela le 8 hiš, ostali prebivalci (v župniji jih je bilo 1.477) so živeli v okolici. Preživljali so se z vinogradništvom in poljedelstvom, deloma tudi z živinorejo, posebej so poudarili zelo zdrav zrak.⁵ Slabo stoletje kasneje, med svetovnimi vojnami, je v kraju v 64 hišah živelo 271 prebivalcev; v naselju je bila šola (že od 1831), v sezoni tudi zdravnik.

Dobrna leži v kotlini ob potoku Dobrnica, na nadmorski višini 395 m. Ozko kotlino obdajajo terasaste gore, preko katerih teče široka sedla in romantične ozke soteske. Zdravilišče, ki leži ob Topliškem potoku, obdajajo gosti smrekovi in jelkovi gozdovi, zato je zrak čist in svež. Podnebje je subalpsko, ugodno in milo. Ker je kotlina odprta samo proti jugu, je zavarovana pred mrzlimi severnimi vetrovi. Srednja letna temperatura je 9 °C, povprečna poletna 16 °C in julijska dobrih 18 °C. Zaradi hribovite okolice, ki preprečuje vdor hladnega zraka, ima kraj ugodno klimo, kar prispeva k razvitosti različnih kmetijskih panog (poljedelstvo, sadjarstvo, v manjši meri celo vinogradništvo); največji porabnik kmetijskih pridelkov, pa tudi postrvi in krapov iz Dobrnice, je bilo tamkajšnje zdravilišče. Od toplic je živelo tudi precej domačinov, ki so zdraviliškim gostom iz bližnjih in daljnih krajev oddajali tujske sobe.⁶ Zdravilišče Dobrna ni bilo pomembno samo za zdraviliške goste, ampak v

gospodarskem in socialnem oziru tudi za okoliško prebivalstvo, ki je tu našlo zaposlitev, na drugi strani pa trg za svoje pridelke. V središču kraja se je nahajala vsa potrebna infrastruktura: pošta, brzojav, lekarna, gostilne in trgovina. Za goste pa je bila pomembna predvsem okolica s številnimi izletniškimi točkami, v samem zdravilišču pa park s sprehajališči.⁷

Kraj Dobrna je od Celja oddaljen dobrih 18 km; sredi 19. stoletja je to pomenilo skoraj dve uri (7/4 ure)⁸ vožnje s pošto kočijo, ki je dnevno povezovala toplice s Celjem, od koder je vozil vlak proti Dunaju in Trstu.⁹ Z železniško postajo v Celju je imel pozneje povezavo tudi avtomobilski poštni promet: do leta 1870 je v poletnih mesecih enkrat dnevno, proti koncu 19. stoletja pa čez leto enkrat dnevno, v sezoni pa dvakrat dnevno – skladno z voznim redom vlaka – vozil goste iz Celja do Dobrne in nazaj. Prenekateri gost se je še kakšen dan – bodisi ob prihodu bodisi odhodu – zadržal v Celju.¹⁰ Med svetovnimi vojnami je Dobrna dobila redno avtobusno zvezo s Celjem – v sezoni je potekala redna avtobusna linija Celje–Nova Cerkev–Dobrna. Poleg tega je imelo zdravilišče na razpolago šest sedežni avto.¹¹

Leta 1927 je Dobrna, podobno kot Rogaška Slatina, za prevoz gostov dobila avtoomnibus in »sta imela na vsakem letovišču oba voza dovolj zaposlenosti«. ¹² Dobrna je tudi po drugi svetovni vojni seveda obdržala avtobusno povezavo s Celjem, vendar je bila sprva, zlasti med vikendi v času sezone, nezadostna. Želeli so si tudi povezave z Rogaško Slatino ter Zagrebom in Ljubljano,¹³ obstajale so celo ideje o gradnji električne železnice med Celjem in Dobrno.¹⁴

*Prispeli so novi gostje, 1937
(Muzej novejšje zgodovine Celje).*

¹ Žensko zdravilišče Dobrna pri Celju. *Nova doba*, št. 86, 12. 8. 1919, str. 3.

² Kottowitz, *Bericht*, str. 4–5.

³ Orožen, *Donesek*, str. 280.

⁴ Grobelnik, *Nastanek*, str. 109.

⁵ Kuret, *Slovensko*, str. 164–165.

⁶ *Krajevni leksikon*, str. 91; Grobelnik, *Nastanek*, str. 107.

⁷ *Krajevni leksikon*, str. 668.

⁸ Kottowitz, *Bericht*, str. 51. Po prvi svetovni vojni se je zaradi sodobnejših prometnih sredstev čas vožnje skrajšal na pol ure.

⁹ Schüler, *Landschaftliche*, str. 17.

¹⁰ Paltauf, *Bad Neuhaus*, str. 19.

¹¹ Orožen/Savnik, *Vodnik*, Celje, str. 22.

¹² Kaj pa Rogaška Slatina in Dobrna pod oblastno samoupravo? *Slovenski gospodar*, št. 36, 8. 9. 1927, str. 3.

¹³ Rebeušek, *O pomenu*, str. 62.

¹⁴ Žensko zdravilišče Dobrna pri Celju. *Nova doba*, št. 86, 12. 8. 1919, str. 3.

Kostanjev drevored, trideseta leta 20. stoletja (Muzej novejšje zgodovine Celje).

Dobrna slovi kot mirno in udobno zdravilišče

»Malo za vasjo Dobrna se nahaja koncem ozke, od treh strani po hribih obdane doline v mirnem zatišju zdravilišče in letovišče istega imena z zdraviliškim domom, lepimi hoteli in vilami, ki jih obdajajo cvetoči nasadi. Radi idilične zakotne lege, lepih izprehodov po okolnih gozdovih, kraj katerih se izmenjujejo vinske gorice in bogati sadovnjaki, slovi Dobrna kot mirno in udobno zdravilišče, ki je med najboljše urejenimi letovišči v Sloveniji.«¹⁵

Dobrnške toplice, ki veljajo za najstarejše delujoče zdravilišče v Sloveniji, so verjetno poznali že Rimljani. Kot prvi znani lastnik toplic (in tudi gradu) se leta 1582 omenja Janez Franc Dobrnski. Prvo poslopje, ki predstavlja zametek kasnejšega Zdraviliškega doma, je bilo zgrajeno leta 1612, ko je bila lastnica dobrnske gosposčine Rozina Saurau, roj. Dobrnška; podkleteno leseno poslopje je imelo tri sobe, kuhinjo in veliko vežo. Okoli visokopritlične stavbe je teklen lesen hodnik.¹⁶ Leto kasneje, 1613, je toplice kupil Ivan Gačnik, ki je posest kmalu prodal bratu Matiji, s katerim se je začelo novo obdobje v razvoju toplic. Matija Gačnik je zgradil jedro kasnejšega Zdraviliškega doma: leta 1624 je nad vrelcem zgradil

kamniti bazen, nad njim pa večje zidano kopališko poslopje s sobami za goste. Bazeni je bil z leseno pregrado razdeljen na dva dela, globljega moškega in plitvejšega ženskega. S širitvijo toplic je nadaljeval tudi njegov sin Ivan Matija Gačnik (kasneje preimenoval v Schlangenburg). Za njim se je zamenjalo še nekaj lastnikov, dokler niso toplice leta 1770 prešle v last pravnuke Gačnik-Schlangenburgove linije, na družino Dienersperg. Omenjena družina je Dobrni pustila poseben pečat. Toplice je namreč posodobil in dvignil iz dolgotrajne letargije Franc Ksaver Kajetan baron Dienersperg,¹⁷ ki je bil lastnik ne le tamkajšnje graščine, temveč od leta 1814 tudi toplic. Najprej je podrl osrednji del Gačnikove stavbe, ki je spominjala na samostan, in na njenem mestu zgradil enonadstropno poslopje ter ga povezal s starima traktoma. Leta 1820 je zasadil tudi kostanjevo alejo, ki je zdraviliški kompleks povezala z naseljem Dobrna in kasneje postala osnova za oblikovanje parka.

¹⁵ Orožen/Savnik, *Vodnik*, Celje, str. 80.

¹⁶ Omenjeno prvo poslopje je stalo ob vznožju hriba, ob termalnem izviru, na mestu kasnejšega zahodnega krila zdraviliškega doma. Paltauf, *Bad Neuhaus*, str. 14.

¹⁷ Franc Ksaver Kajetan baron Dienersperg (1773–1846) je bil prapravnuk kranjskega polihistorja Janeza Vajkarda Valvasorja (1641–1693), kar je pred nekaj leti odkril Boris Golec, ki je družinska razmerja Valvasorjevih potomcev izjemno minuciozno in elokventno popisal v več znanstvenih člankih (v *Zgodovinskem časopisu*, *Kroniki* in *Zgodovini za vse*). Franc Ksaver Avguštin baron Dienersperg (1742–1814) je imel v posesti že dve hiši v Celju ter dvorec Zgornji Lanovž v okolici mesta, ko je leta 1770 na dražbi kupil še gospostvo in graščino Dobrna. Po njegovi smrti leta 1814 je gospostvo in toplice Dobrna podedoval njegov sin, že omenjeni Franc Ksaver Kajetan baron Dienersperg. Golec, *Trpljenje*, str. 15–67.

V naslednjih desetletjih so v zdravilišču uredili parkovne nasade. Sicer pa je bil razvoj parka premišljeno naravnano: drevnesne skupine so dopolnjevali okrasno grmičevje in cvetlični nasadi.

V prvi polovici 19. stoletja so toplice redno obiskovali vojaki, ranjeni v francoskih in drugih vojnah, med njimi je bil v letih 1810 in 1811 celo brat Napoleona I., Louis Bonaparte. Ta je na Dobrni pustil tudi otopljiv spomin – poravnati je dal skalnato dno zdraviliškega bazena. V 19. stoletju so bili velikih sprememb deležni nekateri objekti v toplicah, h katerih razcvetu je prav gotovo pripomoglo dejstvo, da je leta 1846 do bližnjega Celja pripeljala železnica. Tako so toplice postale dostopne večjemu številu gostov in se uvrstile med najbolj priljubljena letovišča tistega časa. V tem času so bile toplice deležne korenitih sprememb, za katere ima zasluge grof Johann Hoyos, zet dotedanjega lastnika. Po delitvi posesti (gospoščine) Neuhaus od istoimenskega kopališča je kopališče leta 1846 kupil Johann Hoyos, ki je zdraviliško poslopje dvignil za nadstropje, v njem zgradil zdraviliško dvorano, kapelo, kopališče za dnevne in prehodne goste – v njem so se morali prvič okopati tudi tisti, ki so ostali v zdravilišču kot stalni gosti –, hišo za zdravnika (ki je bil tam nameščen v času sezone), uredil parkovne površine, uvedel redni poštni promet, kupil sosednji posesti in tako v enajstih letih za zdravilišče naredil več kot njegovi predhodniki v dveh stoletjih. Hoyos je sicer toplice upravljal sam – pomagala mu je žena –, a je imel zaposlenih že nekaj oseb (gostilno in trgovino je oddajal v najem): zdravnika, ki je bil obenem tudi ravnatelj zdravilišča (v tistem času je bil to Gustav von Kottowitz, sin celjskega rudarskega podjetnika), lekarnarja, upravnika, vrtnarja, kopališkega mojstra in mojstrico, hišnika in vratarja, oskrbnico perila ter ženske za čiščenje in pranje.¹⁸

Zaradi prezadolženosti je toplice leta 1858 na dražbi kupila štajerska deželna vlada. Maks Jožef Schüler, ki je v njenem imenu upravljal z njimi, se

je lotil prenove: najprej je dal urediti šest separatnih bazenov, saj so že tedaj med gosti prevladovala ženske;¹⁹ čez nekaj let je nekdanjo Novakovo hišo preuredil v Gosposko hišo, povečal kapacitete kuhinje in restavracije, kopališča pa obogatil z 12 marmornimi separatnimi kopelmi, dokončal izgradnjo hlevov in izvedel številne druge izboljšave. Nasproti Zdraviliškemu domu je stala Tujska hiša z lastnim bazenom in petimi sobami. Le-tej je bila prizidana slaščičarna in kopališče. Onstran potoka je stala Gosposka hiša s 15 sobami – med njimi so bile štiri z balkonom – ter stanovanjem za direktorja.²⁰ Nasproti je stala Hiša na travniku s 23 sobami, pod njo pa za odlične goste vila Higiea s 24 sobami.²¹ Na koncu parka so bile kavarna (*Milchmariandel*),²² zdraviliška kapela, igrišče za tenis in nekaj manjših objektov. Kar nekaj sob je bilo gostom na razpolago tudi v sami Dobrni. Iz barake, nekdanj namenjene bivanju ranjenih vojakov, so uredili pralnico in sušilnico.²³ Poleg prenove objektov so uredili strugo Topliškega potoka in okrog leta 1870 napeljali vodovod, ki so ga posodobili 1910.²⁴ Leta 1871 so zgradili Švicarijo in leta 1908 prenovili kopališče. Istega leta je zdravilišče iz deželne prešlo v državno last. Na prelomu stoletja je tako zdraviliški kompleks Dobrne sestavljalo že 11 objektov, od katerih jih je bilo 7 namenjenih gostom, s kapaciteto 181 sob.²⁵

V 19. stoletju so torej popolnoma adaptirali Zdraviliški dom, ki je bil sestavljen iz širokega pročelja in dveh stranskih traktov. V njem je bilo 107 sob, ki so bile s hodniki povezane s kopališčem, kapela, velika dvorana, ki je bila obenem tudi jedilnica (dve jedilnici sta bili tudi v pritličju), biljardna in bralna soba, knjižnica, lekarna, slaščičarna, trgovina itd.²⁶ V nadstropju so uredili reprezentančno, dekorativno poslikano zdraviliško dvorano, v kateri so obedovali najodličnejši zdraviliški gostje, obenem pa je bila na razpolago za igre, ples in koncerte. V pritličju je bil salón – restavracija, zraven kuhinja ter biljardna soba in soba za kadilce. Tudi zdraviliški bazen so modernizirali.

Med prvo svetovno vojno so zdravilišče preuredili v lazaret, po vojni pa so toplice spadale najprej pod ministrstvo za narodno zdravje, v letih 1922–1929 pod mariborsko oblast, končno pa jih je – podobno kot Rogaško Slatino –, prevzela banska upra-

*Zdraviliški dom, prva polovica 20. stoletja
(Muzej novejšje zgodovine Celje).*

¹⁸ Orožen, Donesek, str. 287–288.

¹⁹ Prav tam, str. 290.

²⁰ Schüler, *Landschaftliche*, str. 7–14.

²¹ Zgradil jo je tedanji zdraviliški zdravnik dr. Gustav von Kottowitz, leta 1876 pa je z nakupom postala del zdraviliških objektov. Paltauf, *Bad Neubaas*, str. 18.

²² Okoli leta 1847 jo je sezidal grof Hoyos. Sem so hodili gostje na sirotko, sveže mleko in kavo, dame pa predvsem na čokolado. Stopar, *Zdravilišče Dobrna*, str. 30.

²³ Schüler, *Landschaftliche*, str. 15.

²⁴ Orožen, *Dobrna*, str. 24, 26.

²⁵ Schüler, *Landschaftliche*, str. 14.

²⁶ Prav tam, str. 14.

Reprezentančna, večnamenska zdraviliška dvorana, trideseta leta 20. stoletja (Muzej novejšje zgodovine Celje).

Ban Dravske banovine, dr. Marko Natlačen, se je 27. maja 1937 udeležil blagoslovitve prenovljenih zdraviliških objektov (Muzej novejšje zgodovine Celje).

va Dravske banovine.²⁷ Odtlej je banska uprava za podpiranje turizma namenjala del sredstev iz svojega proračuna. Sicer pa je pospeševanje turizma v turističnih krajih, kamor je seveda sodila tudi Dobrna (za zdraviliški kraj jo je razglasil minister za trgovino in industrijo leta 1937), sodilo v pristojnost občin (občinski proračuni, turistične takse).²⁸

V času prve Jugoslavije, ko je postalo last Dravske banovine, je zdravilišče doživelo drugo večjo prenovo. Med svetovnjima vojnoma so v zdravilišču povečevali

kapacitete (izgradnja mansardnih sob) in infrastrukturo, v letih 1934–1937 so začeli tudi z adaptacijo Zdraviliškega doma: nadzidali so mu tretje nadstropje s 65 sobami – zdravilišče je tako razpolagalo z 834 ležišči v 474 sobah –, uredili centralno ogrevanje, dvigalo, prezidali dvoriščne trakte in modernizirali kuhinjo. Za Zdraviliškim domom so postavili sodobno parno pralnico, staro pa spremenili v kinodvorano/gledališče.²⁹ Uredili so park in regulirali potok, posodobili so bazen in ob njem namestili ležalnike za sončne kopeli ter zgradili dodatnih 12 kopalnih

²⁷ Grobelnik, Nastanek, str. 113.

²⁸ *Krajevni leksikon*, str. 48.

²⁹ Grobelnik, Nastanek, str. 114–115.

kabin. Poleg kopališča so modernizirali tudi zdraviliške restavracije: kavarna z restavracijo in dietetično kuhinjo je dobila poleg nove kuhinje in kmečke sobe še jedilnico za 130 oseb,³⁰ oboje, restavracijo in kavarno so oddali v najem.³¹ Otvoritve prenovljenih in posodobljenih objektov se je maja 1937 udeležil ban dr. Marko Natlačen.³²

Med drugo svetovno vojno je bilo zdravilišče pod vojaško upravo, v njem je bila vojaška bolnišnica, civilna uprava je skrbela le za gospodarsko plat zdravilišča.³³ Prvo leto po koncu vojne je zdravilišče služilo kot vojaška bolnišnica IV. armade, leta 1946 pa je prešlo pod civilno upravo.³⁴ Kmalu so stari in novi deli zdravilišča povezali s koridorjem, ob katerem so bile kabine za blatne kopeli.³⁵ V petdesetih letih so na Dobrni uredili interno in ginekološko ordinacijo, prav tako so v separatnih kabinah poleg običajnih izvajali tudi blatne kopeli s šoto³⁶ ali bentonitom (fangom), kot posebnost tega kopališča pa so omenjali tudi algo Hapalosiphon, ki je bila dotlej znana le v japonskih termah Yumoto. Uredili so tudi laboratorij in fizioterapijo.³⁷

V letih po drugi svetovni vojni se je začel uveljavljati množični turizem, kar je utiralo pot zdravilišča v novo smer. Leta 1955 je Dobrna postala zdravstveni zavod pod pristojnostjo Sveta za zdravstvo Okrajnega ljudskega odbora Celje. V tem času je bil zaradi stanovanjske stiske del kapacitet zdravilišča na razpolago zaposlenim v raznih podjetjih, tako je bilo v začetku petdesetih let za zdraviliške goste na voljo le 532 postelj v 259 sobah, od tega v samem zdravilišču 475, ostalo pri zasebnikih.³⁸ Dotok zdravja in oddiha potrebnih letoviščarjev na Dobrno je postajal tako velik, da je bilo to zdravilišče konec petdesetih let po turističnem obisku v republiškem merilu na drugem mestu in je ustvarilo več kot tretjino vsega turističnega prometa na celjskem območju.³⁹

V drugi polovici 20. stoletja, zlasti v sedemdesetih letih, se je zdravilišče močno razvilo, med drugim so leta 1979 zgradili nov hotel s termalnim plavalnim bazenom, zdravstvenim centrom, restavracijo in kavarno.

³⁰ Zdravilišče Dobrna pri Celju je modernizirano. *Jutro*, št. 121, 27. 5. 1937, str. 6.

³¹ *Sejmi zapisniki*, Zapisnik 99. seje Deželne vlade za Slovenijo v Ljubljani z dne 14. maja 1919, str. 212.

³² *Jutro*, št. 121, 27. 5. 1937, str. 6.

³³ Orožen, *Dobrna*, str. 32.

³⁴ Rebeušek, O pomenu, str. 49.

³⁵ Orožen, *Dobrna*, str. 33.

³⁶ Šota je organski peloid, v katerem so prepereli ostanki rastlin. Ima toplotni, kemični in mehanski učinek; pomešana z vodo in segreta pospešuje zdravilne procese v telesu, izboljšuje metabolizem ter pomaga pri krepitvi obrambnih sposobnosti telesa, pri izboljšanju gibljivosti sklepov in pri bolečinah revmatskega in degenerativnega izvora. Podobno kot fango zmanjšuje in mehča zarastline in brazgotine. <http://www.termo-dobrna.si>

³⁷ Rebeušek, O pomenu, str. 47, 50–51.

³⁸ Prav tam, str. 49.

³⁹ Grobelnik, Nastanek, str. 107, 115–116.

Blagodejni učinki toplic

»Podnebje je zelo milo, kajti srednja letna temperatura znaša 9 stopinj Celzija, a v poletnih mesecih povprečno 16 stopinj. Vsled gostih smrekovih in jelkovih gozdov, ki obdajajo zdravilišče, je zrak čist in svež, bogato nasičen z ozonom. Megla je redka, vetrovnih dni malo, vegetacija nadvse bujna in zanimiva. Dobrna ima močan termalen zdravilni vrelec z 37 °C, ki spada med takozvane akrototerme. Kopanje v toplicah nudi izreden užitek, ker voda pokrije telo čez in čez z drobnimi zračinami mehurčki ter učinkuje zelo osvežujoče. Vsled svoje visoke radioaktivnosti se topli vrelec priporoča predvsem za zdravljenje srčnih, živčnih in ženskih bolezni, revmatizma in hemeroidov ter bolezni na mehurju in ledvicah. V zdravilišču se nahaja tudi železni vrelec, ki vsebuje železni oksidul, krepi delovanje srca, obnavlja kri in zdravi slabokrvnost.«⁴⁰

Dobrna je bila med najbolj obiskanimi zdravilišči v monarhiji (Ferdinand Porsche, Führer durch Cilli und Umgebung, Celje 1912).

⁴⁰ Slovenska zdravilišča, *Slovenec*, št. 147, 1. 7. 1928, str. 3.

V zdraviliškem parku so se gostje zabavali ob glasbenem paviljonu, 1935 (Muzej novejšje zgodovine Celje).

Toplice Dobrna so v 19. stoletju torej uvrščali med t. i. naravna oz. akrototermalna,⁴¹ pa tudi klimatska zdravilišča.⁴² Poleg naravnih danosti je bila namreč termalna voda tista, ki je omogočila razvoj zdravilišča in zdravstvenega turizma na Dobrni. Posledično so sredi 19. stoletja poleg izraza toplice začeli uporabljati tudi izraz zdravilišče.⁴³

Prve kemične analize termalne vode je leta 1816 opravil graški profesor medicine in kemije dr. Schallgruber,⁴⁴ za njim pa leta 1847 še dr. Franz Hruschauer, profesor kemije, prav tako iz Gradca. Izsledki njegovih raziskav so pokazali prisotnost številnih kemijskih elementov in spojin, ki v sinergiji učinkujejo zdravilno, zlasti ugodni rezultati so se pokazali pri težavah, povezanih s »popolno ali delno telesno šibkostjo, bodisi zaradi občutljive bodisi razdražljive sfere (kri in živci) ali obojega«: boleznih udov, protinu, revmatizmu, ohromelosti, hemeroidih, bledici, neplodnosti, ekcemih in psorizmi ter celo histeriji in hipohondriji.⁴⁵ Kasneje je kemično analizo vode iz dobrnskega izvira opravil profesor kemije na graškem Joanneumu, Johann Gottlieb, in sicer leta 1869. Njegova analiza se je delno razlikovala od Hruschauerjeve – v temperaturi vode (prej 35 °C, zdaj 36,5 °C) in specifični teži, ki se je z Gottliebovo analizo pri-

bližala specifični teži destilirane vode.⁴⁶ V 19. stoletju so imele toplice na voljo 3 bazene in 5 separatnih kopeli. Velik zdraviliški bazen se je nahajal v zadnjem delu Zdraviliškega doma, prav tako separatne kopeli, obstajala sta še dva bazena – za dnevne in prehodne goste ter za ubožnejše goste in domačine. V vseh treh bazenih so dvakrat dnevno izpraznili vodo in jih očistili, separatne kopeli pa seveda po vsaki uporabi.⁴⁷

Toplice je obdajal naravno oblikovan in skrbno negovan park, opremljen s počivališči, klopcami in mizicami. Gostom je bilo za počitek na voljo še več kotičkov: v zdraviliški dvorani piano, izbor časopisov, tam so izvajali tudi predavanja, koncerte, tombole, plese, v parku je v poletnem času ob določenih urah muzicirala lastna godba. Veliko gostov je pritegnil tudi biljard, pa knjižnica s čitalnico, veliko častilcev so imele tudi kavarne. Vendar pa na Dobrni ni bilo zaslediti bleščečega in mondenega dogajanja, topliško življenje je imelo značaj provincialnosti.⁴⁸ A ravno zaradi vplivov narave, termalne vode in umirjenega življenja na stanje telesa in duha je bivanje na Dobrni pripomoglo k vzpostavitvi ravnotežja in energij ter vračalo zdravje, tako telesno kot tudi duševno.

V 19. stoletju so na Dobrno – podobno kot v druge toplice – prihajali aristokrati in bogati meščani ter visoki civilni, vojaški in cerkveni dostojanstveniki.⁴⁹ V Zdraviliškem domu je bilo konec 19. stoletja gostom namenjenih 115 udobno opremljenih eno- in dvoposteljnih sob, poleg tega pa še soba za biljard in lepa zdraviliška dvorana, v kateri so prirajali koncerte in plese ob zvokih zdraviliškega orkestra. Gostom

⁴¹ Akrototermne so vroči zdravilni vrelci z nizko vsebnostjo mineralov (največ 1 gram v litru vode), veliko ogljikove kisline in temperaturo nad 20 °C. Paltauf, *Bad Neuhaus*, str. 22.

⁴² Rebeušek, O pomenu, str. 47.

⁴³ Orožen, *Dobrna*, str. 23.

⁴⁴ Po njegovih izsledkih voda ugodno vpliva na živčni in žlezni sistem, na oslabelost kot posledico živčnih bolezni, na ženska in kronična duševna obolenja ter na prebavne in hemeroidne motnje. Orožen, *Dobrna*, str. 45.

⁴⁵ Kottowitz, *Bericht*, str. 19–23; Schüler, *Landschaftliche*, str. 19–21.

⁴⁶ Paltauf, *Bad Neuhaus*, str. 25–26.

⁴⁷ Schüler, *Landschaftliche*, str. 16.

⁴⁸ Prav tam, str. 16–17.

⁴⁹ Orožen, *Donesek*, str. 288.

V drugi polovici 19. stoletja so pred kopališkim bazenom na mestu štirih dotedanjih kadnih kopeli pozidali novi oktogonalni objekt s termalnim vreclcem in dvanajstimi separatenimi kopelmi, opremljenimi z marmornimi kadmi, trideseta leta 20. stoletja (Muzej novejšje zgodovine Celje).

so bili na voljo že omenjeni bazeni: v Zdraviliškem domu bazen z visokim gotsko obokanim stropom in temperaturo 36 °C ter 12 novih separatenih bazenov za individualno kopanje (za eno ali dve osebi), nanižanih okrog rotunde in s temperaturo 36,5 °C.

V sosednjem posloppju je bil bazen za dnevne goste, imeli pa so še tretji bazen – za domačine.⁵⁰ Konec 19. stoletja so prvi bazen spremenili v plavalni bazen (26 °C); tudi v njem so se v tem času kopale ženske in moški ločeno, ob različnih urah.⁵¹ Del zdravilišča je po vzoru Ischla in Kreutha postala tudi mlekarna, poleg mleka je namreč v tem času sveža sirotka (iz kravjega in kozjega mleka) postala modno podporno sredstvo pri zdravljenju.⁵² V zdravilišču so uredili tudi park s promenado. Gostom je bila na voljo tudi priročna apoteka in pa trgovina, v kateri je celjski trgovec Krišper oskrboval zdraviliške goste »z elegantnimi izdelki

⁵⁰ Schüler, *Landschaftliche*, str. 14–15.

⁵¹ Paltauf, *Bad Neuhaus*, str. 24, 79.

⁵² Več o uporabi sirotke v zdravilišču Dobrna v: Schüler, *Landschaftliche*, str. 54–56.

Celjski fotograf Josip Pelikan je v dvajsetih letih prejšnjega stoletja v zdravilišču Dobrna odprl podružnico; v obdobju med svetovnjima vojnoma so bili namreč priljubljeni spominski posnetki. Fotograf je poslikane filme poslal v celjski atelje in nazaj prejel izdelane fotografije. Te so morale biti zdraviliškimi gostom na ogled v razstavnih omarici že zgodaj dopoldne naslednjega dne (Muzej novejšje zgodovine Celje).

vseh vrst«. Manjkala ni seveda niti zdraviliška kapela v drugem nadstropju, ki je gostom pogosto prihranila dolgo hojo do dobrnske cerkve. Za prehrano je bilo poleg Zdraviliškega doma na voljo več možnosti: v gostilni znotraj zdravilišča, v dveh gostilnah v samem kraju, seveda pa so za zajtrk ali malico s pridom izkoriščali tudi mlečno restavracijo.⁵³

Toplice Dobrna uživajo velik sloves

Najbolj običajen način zdravljenja na Dobrni je bilo sredi 19. stoletja vsekakor kopanje, po možnosti zgodaj zjutraj, najbolje še pred zajtrkom, pogosto je popoldan sledilo še eno kopanje (bazeni so bili odprti od 6. do 12. ure ter od 16. do 19. ure). Novi gostje so prvo kopanje opravili v bazenu za dnevne goste oz. v separatenem bazenu, šele nato so lahko stopili v bazen v Zdraviliškem domu, ki je bil namenjen izključno

⁵³ Kottowitz, *Bericht*, str. 39–40.

Odkrivanje skritih kotičkov v naravi, trideseta leta 20. stoletja (Muzej novejšje zgodovine Celje).

zdraviliškim gostom. Telesno oslabele osebe in tisti, ki so ob kopanju pili termalno vodo ali sirotko, so jutranje ure raje preživljali na prostem in so se kopali šele dopoldan. Med kopanjem in naslednjim obrokom bi naj minila ura in pol do dve uri, med kosilom in kopanjem pa 3 do 4 ure.⁵⁴ Trajanje kopanja je bilo različno – od četrt ure pa vse do treh ur, – ni bilo enotnega pravila. Otrokom in zelo razdražljivim, hipohondričnim, histeričnim in živčno občutljivim osebam ter osebam, nagnjenim h krvavitvam, je bil priporočen krajši kopalni čas kot torpidnim in flegmatičnim osebam, še zlasti, če so jih pestile revma, putika, kontrakture ali otrplost. Zelo pomembno je bilo, da je dolžino kopanja vsakemu posamezniku predpisal zdravnik, pač glede na indikacijo. Glede samega načina kopanja so dajali prednost namakanju v bazenu in ne v separatnih kabinah, in to zaradi prostega gibanja in stalnejše temperature. S kopanjem je bilo pogosto združeno tudi pitje termalne vode (tople in hladne), pri nekaterih boleznih pa tudi klistiranje.⁵⁵ Po vsakem kopanju se je bilo potrebno dobro posušiti, nato pa v postelji ali na zofi počivati dobro uro ter se pod odejo dobro preznojiti, pri čemer bi naj gostje preprečili spanec z vedrim pogovorom ali lahkotnim branjem. Izogibati se je bilo treba prepihu in hladnemu večernemu zraku ter imeti v zavesti, da je koža med hidroterapijo bolj občutljiva na temperaturne spremembe. Temu primerno so morale biti oblačila udobna, ne pretesna, predvsem pa so morale biti noge zaščitene pred mokroto.⁵⁶ Tako kot samo kopanje je bil tudi čas bivanja v zdravilišču različen, odvisen od indikacije, telesne konstitucije, starosti in

seveda stadija in trajanja bolezni.⁵⁷ Na podlagi teh dejavnikov je trajalo povprečno bivanje v zdravilišču od 3 do 4 tedne, pri lažjih primerih od 8 do 14 dni, pri težjih pa od 2 do 3 mesece. Kottowitz pri tem omenja metodo Vinzenza Priessnitza, pionirja moderne hidroterapije, ki je za optimalne rezultate priporočal uporabo te metode od pol do dveh let. V tem času je zdraviliški gost moral biti pozoren na svoje počutje, zlasti na morebitne škodljive vplive v novem okolju, pri čemer je Kottowitz imel v mislih nevarnost prehlada in mokrih nog. Če je bilo le mogoče, naj gostje čim manj časa preživljajo v zaprtih sobah in se raje podajo na svež (gozdni) zrak. Sedenje v sobah, npr. pri opravljanju dolge toalete ali pa nasprotno – zaradi nerazpoloženja, da bi jo sploh opravljale, je bila opazna napaka zdraviliških gostij na Dobrni. Podobno je veljalo za dieto: preobremenitev želodca je bila za vsakega zdraviliškega gosta nedopustna napaka, potrebna je bila zmernost. Priporočali so lahko obroke, sestavljene iz mesa in zelenjave, odsvetovali pa močno začinjene in težke jedi, kislo solato, preveč sladkega peciva, sir in smetano; od sadja so bile najprimernejše jagode in maline, nikakor pa v kombinaciji s kuro pitja vode. Večerjo, bila naj bi med 19. in 20. uro, so prav tako sestavljale lahke jedi: kuhano sadje, pečeno ali dušeno meso, hladna pečenka ali šunka. Od pijač je bila najbolj priporočljiva sveža voda; kdor je bil vajen vina, se mu ni bilo treba odreči kozarcu dobrega namiznega vina, izogibal bi se pa naj desertnemu. Marsikaterim ženskam so priporočali tudi kozarec lahkega piva. A kot že rečeno: svoboda duha, mir in čustvena vedrina bi naj bile najzvestejše spremljevalke med zdraviliško kuro.

⁵⁴ Schüler, *Landschaftliche*, str. 45, 63.

⁵⁵ Kottowitz, *Bericht*, str. 47–50.

⁵⁶ Schüler, *Landschaftliche*, str. 45, 50.

⁵⁷ Zdraviliška kura bi naj obsegala 21 do 28 kopanj. Schüler, *Landschaftliche*, str. 46.

*Sproščen klepet v parku, 1940
(Muzej novejšje zgodovine Celje).*

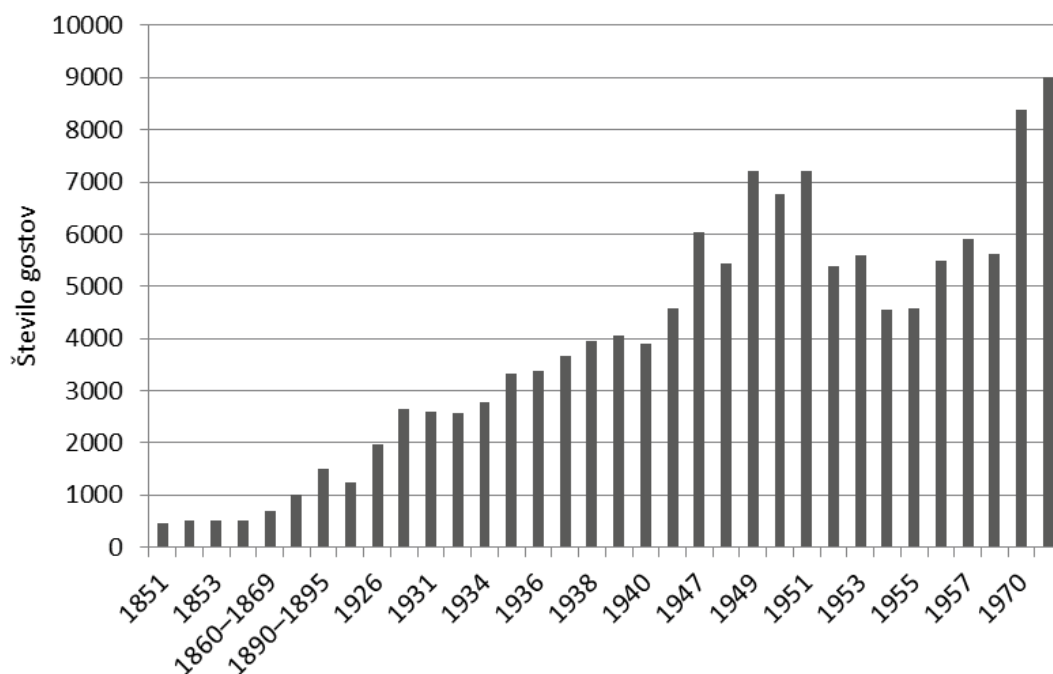
Pomembno je bilo, da se je s prihodom v zdraviliško okolje vsak posameznik oddaljil od svojih običajnih poslov in vsakdanjih skrbi.⁵⁸

K temu je pripomoglo tudi gibanje v naravi in Dobrna je za to ponujala obilo možnosti. V neposredni bližini Dobrne je nekaj izletniških točk, ki so zdraviliške goste vabile z naravnimi ali kulturnimi znamenitostmi. Mreža sprehajalnih poti, stez in počivališč je omogočala gostom, da so se med terapijami lahko sprehodili do graščine Dobrna, razvalin gradu Dobrna, do cerkvice sv. Miklavža na Zavrhu in

še naprej do gradu Lemberg, ob potoku Dobrnica pa skozi dolino mlinov do Hudičevega grabna. Gibanje – po možnosti na svežem zraku in vdihavanje smolkavih iglavcev – je seveda moralo biti prilagojeno posamezniku in ni smelo trajati do utrujenosti. Zlasti oslabele osebe, nagnjene k razbijanju srca, krvavitvam in vnetnim infekcijam v abdominalnem predelu, so se morale izogibati vsakega naprezanja, hoditi so morale po krajših, ravnih poteh in vmes počivati. Razumljivo, da jim je bilo odsvetovano vsakršno živahniješe gibanje, npr. ples in jahanje.⁵⁹

Vsakodnevno kopanje, počitek na svežem zraku in več gibanja so pripomogli k dobremu spancu. Ta je bil zlasti pomemben pri obravnavi živčnih bolnikov. Zato je na Dobrni veljalo temeljno pravilo: mirno spanje ne smejo motiti dolga večerna druženja, glasne zabave in razburljivo branje. Spat se je hodilo najkasneje ob 22. uri in vstajalo med 7. in 8. uro. Nikoli niso bila odveč opozorila o razvadah mestnega življenja, ko se je šlo v posteljo šele opolnoči, zjutraj pa se je spanec raztegnil v dan. Udoben počitek in vedro razpoloženje sta namreč bistveno pripomogla k uspešnemu zdravljenju. Z odhodom od doma se je zdraviliški gost poslovil tudi od vsakdanjih skrbi, duševnih naporov, študija, naporne korespondence itd. – njegovo geslo je postalo: zabava in razvedrilo, za kar je imel v zdravilišču nešteto priložnosti. In še nekaj: pomembno je bilo tudi, da je gost po opravljeni zdra-

Graf 1: Gibanje števila gostov v zdravilišču Dobrna v obdobju 1851–1970

Vir: SI_ZAC-0906, *Zdravilišče Dobrna, AŠ 2, 3*; Grobelnik, *Nastanek*, str. 113, 115–116; Rebeušek, *O pomenu*, str. 36.

⁵⁸ Kottowitz, *Bericht*, str. 47–50; Schüler, *Landschaftliche*, str. 50.

⁵⁹ Schüler, *Landschaftliche*, str. 51.

viliški kuri kar najdlje nadaljeval z načinom življenja, kakršnega je bil deležen v zdravilišču.⁶⁰ Idealno je bilo, če je lahko gost nadaljeval počitek v kakšnem drugem zdravilišču, po možnosti na gorskem zraku, nikakor pa ne s kopanjem v morju ali rekah, ker bi to predstavljalo preoster prehod s tople termalne vode.⁶¹

Pogosto je bilo izboljšanje zdravja zaznati že po desetih dneh bivanja v zdravilišču; začetne reakcije so poenjale, izboljšal se je apetit, spanec je postal mirnejši. V nekaterih primerih, zlasti pri zastaranih obolenjih ali pri prekinitvah zdravljenja, je izboljšanje nastopilo kasneje, takrat se je kura podaljšala do 24 dni. Izjemoma pa do izboljšanja ni prišlo, nasprotno, pojavili so se simptomi, kot so odpor do kopanja, nespečnost, razbijanje srca, izguba apetita, utrujenost. V takih primerih, neredko je šlo za nepričakovane posledice kopanja v termalni vodi, je bilo treba kuro prekiniti. Glede izbire letnega časa je bil za zdravljenje na Dobrni najprimernejši čas konec aprila in maj. Ne glede na to je bilo zdravilišče najbolj obiskano od srede junija do konca avgusta.⁶²

Na prelomu 19. v 20. stoletje je Dobrna postala eno najbolj obiskanih zdravilišč v monarhiji. Termalno kopališče se je z redno nameščenim stalnim zdravnikom spremenilo v zdravilišče.⁶³ Tudi število

Poleg kopanja v termalni vodi so se na Dobrni posluževali tudi sončnih kopeli, trideseta leta 20. stoletja (Muzej novejše zgodovine Celje).

gostov je postajalo vse večje. V šestdesetih letih 19. stoletja je nihalo med 600 in 800 na sezono, v letu 1870 je prvič preseгло število 1.000, zatem se je njihovo število gibalo med 1.000 in 1.200.⁶⁴

Zdravilni vrelci so postali znani tudi izven države, in sicer kot sredstvo zoper revmatizem, bolezn srca, sečil, živcev, predvsem pa pri ginekoloških obolenjih. Zdraviliški gostje so se posluževali številnih terapij: kopeli v termalni vodi, kopeli v vročem zraku, sončnih in zračnih kopeli, pitja zdravilne vode, diatermije, masaž, dietnega zdravljenja, zdravljenja s kozjim mlekom in jogurtom in celo ležalnih kur.⁶⁵

Na Dobrno so na oddih oz. zdravljenje prihajali številni gostje, znani in manj znani. Tam se je zdravilo »na stotine« vojakov, ranjenih v avstrijsko-francoskih bojih, od katerih je leta 1809 Dobrna kar »mrgolela«. ⁶⁶ Slabega pol stoletja kasneje je v eni sezoni zdravilni vrelc obiskalo 440 gostov, od tega dve tretjini žensk in ena tretjina moških. ⁶⁷ Tamkajšnji prvi stalni zdraviliški zdravnik Kottowitz, doktor splošne medicine in kirurgije iz Gradca, je v poročilu zapisal, da jih je med njimi 160 popolnoma ozdravelo, 215 jih je odšlo z izboljšanim stanjem, pri 28 ni bilo opaznega izboljšanja, in 40 osebam so se njihove težave vrnile. ⁶⁸ Za primerjavo: leta 1956 so od 3.003 bolnikov opredelili 32 kot ozdravelih, 2.623 izboljšanih, 337 nespremenjenih in 11 poslabšanih primerov. ⁶⁹ Kopališča v toplicah pa niso bila namenjena le gostom od drugod, ampak tudi domačinom in okoličanom; prav njim je bil namenjen bazen in v katerem so leta 1849 zabeležili 2.400 kopanj domačinov. ⁷⁰

Med gosti pred prvo svetovno vojno so se na Dobrni med drugim mudili lavantinski škof Anton Martin Slomšek in hrvaški ban Josip Jelačić (1852), srbska kneginja Julija Obrenović (1861), ⁷¹ kneginja Klementina Metternich (leta 1899 je prisostvovala odprtju novega vrelca, poimenovanega po njej), ⁷² avstrijski nadvojvoda Rainer (1905), pa nemški pisatelj Karl May (1907) in drugi. ⁷³ Med svetovnjima vojnama se je struktura gostov spremenila; med njimi so prevladovali Hrvati in Srbi, za njimi Slovenci, ki so po vojni prevladali. ⁷⁴

Obiskovanje zdravilnih vrelcev in naravnih znamenitosti sodi med najstarejše oblike turizma, tudi na Slovenskem. Temu je kasneje pripomogla tudi država, zlasti v začetku 20. stoletja, ko so ustanavljali deželne

⁶⁴ Paltauf, *Bad Neuhaus*, str. 20.

⁶⁵ *Krajevni leksikon*, str. 91, 668.

⁶⁶ »Das Neuhaus 1809 von Hunderten verwundeter Krieger wimmelte ...«. Kottowitz, *Bericht*, str. 7.

⁶⁷ Med moškimi obiskovalci je bilo leta 1853 68 plemičev, 18 oficirjev in 10 zdravnikov. Grobelnik, Nastanek, str. 113.

⁶⁸ Kottowitz, *Bericht*, str. 23.

⁶⁹ Rebeušek, O pomenu, str. 52.

⁷⁰ Kottowitz, *Bericht*, str. 5.

⁷¹ Grobelnik, Nastanek, str. 114.

⁷² Orožen, *Dobrna*, str. 25.

⁷³ Urbancl, Iščemo, str. 55.

⁷⁴ Grobelnik, Nastanek, str. 116.

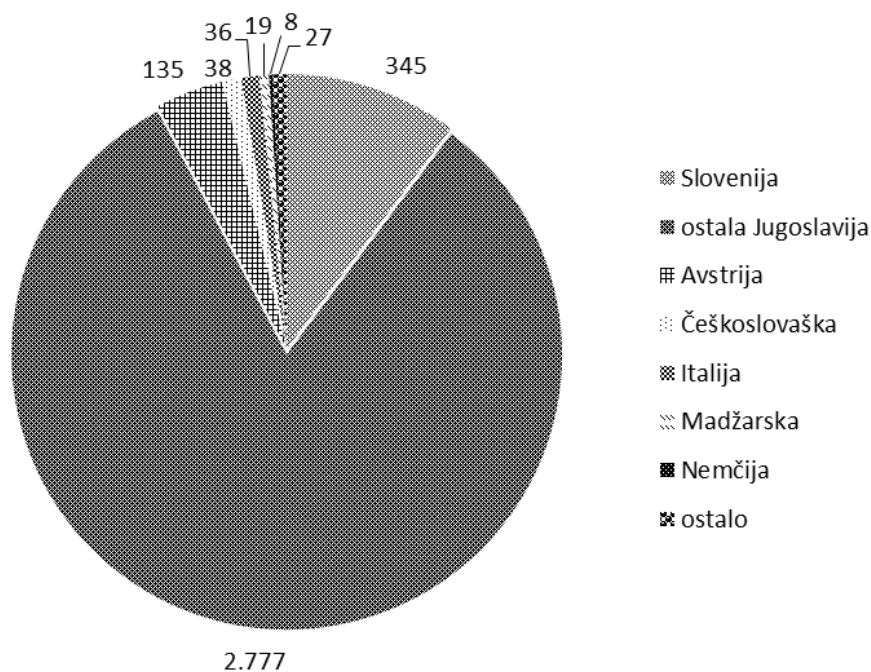
⁶⁰ Prav tam, str. 51–52.

⁶¹ Paltauf, *Bad Neuhaus*, str. 71.

⁶² Schüler, *Landschaftliche*, str. 46–47.

⁶³ Grobelnik, Nastanek, str. 113.

Graf 2: Struktura gostov na Dobrni leta 1936

Vir: SI_ZAC-0906, Zdravilišče Dobrna, AŠ 2.

zveze za tujski promet; leta 1905 je bila ustanovljena zveza za Kranjsko, ki se je v prvi Jugoslaviji – leta 1924 – preoblikovala v Zvezo za tujski promet v Sloveniji v Ljubljani, dve leti kasneje pa je bila še v Mariboru

ustanovljena Tujskoprometna zveza. Obe zvezi sta bili obenem tudi zastopnici centralne turistične organizacije Putnik s sedežem v Beogradu.⁷⁵

V času med svetovnima vojnama je zdraviliški turizem na Celjskem doživljal velik razcvet. Letno je zdravilišče Dobrno obiskalo od 1.500 do 3.000 gostov iz domovine in tujine. Ne samo Dobrna, ampak tudi zdravilišča, kot so Rimske toplice, Laško in Rogaške Slatina, so bila v poletnih mesecih polna domačih in tujih gostov, ki so tu iskali zdravja. Seveda pa ne gre pozabiti meščanov, predvsem iz Celja in drugih mest, ki so Dobrno smatrali kot priljubljeno izletniško točko in zato cilj številnih nedeljskih izletov.

Radioaktivni topli izvir, ki vsebuje veliko ogljikove kisline, je nadvse primeren za zdravljenje boleznih srca ter ginekoloških, živčnih in drugih boleznih. Izvir hladne vode vsebuje veliko železa. Obe vrsti zdravilne vode so s pridom uporabljali za tople in hladne kopele.⁷⁶ Že na pragu prve Jugoslavije je zdravilišče po vzoru dunajske žensko-porodniške klinike in Františkovihih lazen razpolagalo z vsemi sodobnimi zdravilnimi pripomočki, kot so električne masaže in kopeli, hidroterapija po sodobnih metodah, parne kopeli, kopeli z vročim zrakom in barske (šotne, blatne) kopeli.⁷⁷

Po drugi vojni je povprečna doba bivanja v zdravilišču Dobrna znašala od 11 do 14 dni, tujci so tu bivali od 3,4 do 7,6 dni.⁷⁸ Med gosti so prevladovali

Družina na nedeljskem izletu, 1939
(Muzej novejšje zgodovine Celje).

⁷⁵ *Krajevni leksikon*, str. 48.

⁷⁶ Prav tam, str. 91.

⁷⁷ Žensko zdravilišče Dobrna pri Celju. *Nova doba*, št. 86, 12. 8. 1919, str. 3.

⁷⁸ Rebeušek, O pomenu, str. 36.

*Terapija z blatno kopeljo, prva polovica 20. stoletja
(Muzej novejšje zgodovine Celje).*

tisti, ki so jih na zdravljenje poslali zavodi za socialno zavarovanje; čas njihovega bivanja v zdravilišču je bil od dva do tri tedne.⁷⁹

Dobrna je že od nekdaj slovela kot zdravilišče za zdravljenje ženskih bolezni, zlasti neplodnosti. Z leti, ko so uvedli peloidno, elektro- in mehanoterapijo, so se uspehi zdravljenja še izboljšali, zato se je Dobrna uvrstila med najbolj priznana evropska zdravilišča za ženske bolezni. Je tudi priznana zdravilišče za zdravljenje bolezni lokomotorne sistema ter zdravljenje poškodb in rehabilitacijo športnikov. Termalna voda Dobrne je zdravilna tudi za bolnike s perifer-

*Kavarna je v toplicah predstavljala eno osrednjih
družabnih točk, 1937 (Muzej novejšje zgodovine Celje).*

nimi obolenji ožilja, za bolnike z nevrološkimi težavami, za sladkorne bolnike ter tiste, ki imajo povišan krvni pritisk ali lažja obolenja srca in dihal. Danes pri zdravljenju sledijo sodobnim metodam, kot so akupunktura, laserska in magnetna terapija ter terapija po načelih Kneippa.⁸⁰ V medicinskem centru so zdravstvene storitve združili v preventivne, kurativne in sprostitvene programe.

»Dobrna sicer ne nudi takega komforta in mondenega sijaja kot Rogaska Slatina, odlikuje se pa predvsem po svoji ljubkosti in intimnosti. /.../ Vsled svoje zdravilne moči uživajo toplice Dobrna velik sloves ter je dotok odmora in zdravja potrebnih tako velik, da je v glavni sezoni težko dobiti prostora, ako se ni že v naprej rezerviral. Priporoča se posebno obisk pred sezono in po sezoni, v kateri dobi dovoljuje uprava zdravilišča posebne popuste. Hrupnih zabav nimamo v Dobrni, pač pa se prirejajo prijetni prijateljski sestanki v lepih lokalih zdraviliškega doma. Vojaška godba igra dvakrat na dan, v veliki dvorani pa se vrše igre in koncerti. Krasna igrišča in športni prostori nudijo priložnost za vsakovrstni šport. Tudi lovci in ribiči pridejo v bližini Dobrne na svoj račun. Za zvezo z ostalim svetom skrbi izboren avtobus, ki ima zvezo z vsemi vlaki v Celju.«⁸¹

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIR

ZAC – Zgodovinski arhiv Celje
SI_ZAC/0906 Zdravilišče Dobrna, AŠ 2, 3 –
Imenik gostov.

TISKANA VIRA

Kuret, Niko: *Slovensko Štajersko pred marčno revolucijo 1848. Topografski podatki po odgovorih na vprašalnice nadvojvode Janeza (1811) in Georga Götha (1842)*. Prvi del, 2. snopič, Ljubljana, 1987.

Sejni zapisniki Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani in Deželnih vlad za Slovenijo 1918–1921. 1. del: od 1. nov. 1918 do 26. feb. 1919. Arhiv Republike Slovenije: 1998.

ČASOPISNI VIRI

Jutro, 1937.

Nova doba, 1919.

Slovenec, 1928.

Slovenski gospodar, 1927.

ELEKTRONSKI VIR

<http://www.termo-dobrna.si>.

⁷⁹ Grobelnik, Nastanek, str. 116.

⁸⁰ Urbancl, Iščemo, str. 58–59.

⁸¹ Slovenska zdravilišča, *Slovenec*, št. 147, 1. 7. 1928, str. 3.

LITERATURA

- Golec, Boris: Trpljenje »celjskega Wertherja«, tosetne skrbi njegovega sina in uvod v zaton njenega rodu. Spomini dveh Valvasorjevih potomcev baronov Dienerspergov s Celjskega. *Zgodovina za vse*, 2011, št. 1, str. 15–67.
- Grobelnik, Ivan: Nastanek in razvoj zdravilišča Dobrna. *Celjski zbornik*, 1959, str. 107–118.
- Kottowitz, Gustav von: *Bericht nebst einer monographischen Skizze über das Bad Neuhaus nächst Cilli in Steiermark vom Jahre 1849*. Graz: Verlag der Ferstl'schen Buchhandlung (J. L. Greiner), 1850.
- Krajevni leksikon Dravske banovine*. Ljubljana: Uprava Krajevnega leksikona Dravske banovine, 1937.
- Orožen, Janko & Savnik, Roman: *Celje: Vodnik po mestu in okolici*. Celje: Rode & Martinčič, 1928.
- Orožen, Janko: *Dobrna. Preteklost in sedanost zdravilišča, kraja in okolice*. Dobrna: Zdravilišče, 1975.
- Orožen, Janko: Donesek k zgodovini Dobrne. *Celjski zbornik*, 1960, str. 280–291.
- Orožen, Janko: *Vodnik po Celju in okolici*. Celje: Družba sv. Mohorja, 1940.
- Paltauf, C. S.: *Bad Neuhaus bei Cilli in Steiermark*. Wien; Leipzig: Wilhelm Braumüller, 1895.
- Rebeušek, Ludvik: O pomenu in problematiki prirodnih zdravilišč celjskega področja. *Celjski zbornik*, 1957, str. 34–72.
- Schüler, Max Joseph: *Landschaftliche Curort Neuhaus bei Cilli in Untersteiermark*. Wien: W. Braumüller, 1862.
- Stopar, Ivan: *Zdravilišče Dobrna*. Kulturni in naravni spomeniki Slovenije 185. Ljubljana: Ministrstvo za kulturo, 1995.
- Urbančl, Darko: Iščemo si zdravja v toplicah Dobrna. *Dobrna, od škofa A. M. Slomška do papeža Janeza Pavla II. v Sloveniji* (ur. Ivan Voršnik in Simon Muha). Dobrna: Župnijski urad, 1996, str. 55–59.

S U M M A R Y

An oasis of tranquillity and health. Dobrna's thermalism

During the period between the two world wars, spa tourism flourished in the Celje area. In summer months spa resorts both in Dobrna and elsewhere were brimming with domestic and foreign guests seeking a healthy retreat. The thermal spa was, of course, also frequented by inhabitants of the nearby Celje and other cities, among whom Dobrna was a popular hiking spot and the destination of many Sunday trips.

In the 19th century, the buildings in the health resort underwent major refurbishment and remodelling. The resort flourished also owing to the construction of the railway line to Celje in 1846, which made it widely accessible and placed it among the most popular resorts of the time. In addition to remodelling of the Health Centre, a number of spa facilities were constructed and modernised at that time. In 1908, the thermal spa resort passed from provincial into state hands. The modernisation of the resort continued also during the period between the two world wars.

The Dobrna thermal spa practiced various methods of treatment, including thermal baths, mud therapy, sun baths, etc. The core of the thermal pool dates back to the 17th century, when the thermal springs were diverted for the development of the spa. In the second half of the 19th century, a new octagonal facility with a thermal spring and twelve separate baths was constructed to replace the old baths. The thermal pool area was given a new appearance in 1908 and thirty years later the entire old pool complex underwent reconstruction.

Dobrna cannot be imagined without its park. Its development started in 1820, when a chestnut avenue was planted on the southern fringes of Dobrna hills, connecting the spa complex with the Dobrna settlement. South of this axis, the meadow gradually gave way to forest. In the following decades, the spa resort created several botanical gardens. A few hiking spots in the direct vicinity of Dobrna invited the spa's visitors with their natural and cultural landmarks. A network of walking trails, paths and rest spots enabled them to familiarise themselves with the surroundings in between therapy treatments and the gently sloped marked trails also allowed the visitors to enjoy their walks without too much physical exertion.

As other health resorts Dobrna too had a vibrant social life. It organised dances, concerts, bingo events and lectures in the main hall, it supplied its guests with a selection of newspapers, and in summer months a musical band was playing in the park. Some guests found relaxation in the billiards room or the library, while others spent their time indulging in cafés. Regardless of the above, Dobrna was more of a rural rather than a glamorous cosmopolitan resort. And it is precisely its natural settings, thermal springs and tranquillity that helped restore balance and energies, as well as physical and psychological wellbeing of its guests.